

Coğrafya Öğretmenlerinin Coğrafya Öğretmen Adaylarının Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi ¹

Necati TOMAL²

Murat Bayram YILAR³

Makale Bilgisi

Özet

Alınma Tarihi
29. 06. 2019

Kabul Tarihi
30.06.2019

Yayınlanma Tarihi
30.06.2019

Öğrenci ve öğretmen okullardaki öğretim faaliyetlerinin en önemli unsurlardır. Eğitim ve öğretim açısından ne kadar uygun programlar, kitaplar ve sınıf ortamları hazırlarsanız hazırlayınız öğretmenleriniz yeterli olmadıktan sonra eğitim-öğretim faaliyetlerinden istenilen verimi alamazsınız. Geçmişte öğretici ve şimdi ise yol gösterici yönü öne çıkan öğretmenler hep önemli olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Samsun ilinde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin öğretim açısından öne çıkan olumlu ve olumsuz özellikleri hakkında fikir üretmektir.

Çalışmada veri toplama tekniği olarak açık uçlu soruların bulunduğu anket kullanılmıştır. Araştırmada açık uçlu soru ile ilgili verinin görüşme tekniği kullanılarak değil de anket yardımıyla elde edilmesinin nedeni; öğretmenler ile ilgili daha fazla öğretmen adayının görüşüne başvurmaktr. Bu bağlamda; cinsiyetleri ve görev yaptıkları okul türleri farklı 18 öğretmen ile ilgili 52 coğrafya öğretmen adayının görüşüne başvurulmuştur. Anketteki açık uçlu soruya verilen cevaplar sayesinde coğrafya öğretmenlerinin öne çıkan olumlu ve olumsuz özellikleri belirlenmeye verilmeye çalışılmıştır. İletişimlerinin iyi olması, yeterince materyal ve teknikten yararlanmaları, açık ve anlaşılır bir dil kullanmaları ve akıllı tahtalardan yararlanmaları araştırmaya konu olan öğretmenlerin öğretim ile ilgili öne çıkan olumlu özellikleridir. Otoriteyi sağlayamama, belli öğrenciler ile ders işleme, yeterince materyal kullanmama öğretmenlerin bir kısmı ile ilgili öne çıkan olumsuz öğretmen özellikleridir. Ancak araştırma sonuçlarına göre okullarımızda eğitim-öğretimle ilgili olumlu özellikleri öne çıkan öğretmenler, olumsuz özellikleri öne çıkan öğretmenlere göre daha ağırlıklıdır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya öğretmeni, Öğretmen nitelikleri, Eğitim-öğretim.

¹ Bu çalışmanın hazırlanmasında 2018 ULEAD Kongresinde sunulan “Coğrafya Öğretmen Adaylarının Lise Coğrafya Öğretmenlerine İlişkin Görüşleri” isimli sözlü bildiriiden yararlanılmıştır.

² Doç. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye. ntomal@omu.edu.tr

³Dr. Öğretim Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkiye. bayram.yilar@omu.edu.tr

Assessment of Geography Teachers According to Opinions of Geography Teacher Candidates

Article Info

Abstract

Received
29.06.2019

Accepted
30.06.2019

Published Online
30.06.2019

Students and teachers are two of the important elements of teaching activities in schools. No matter what kind of suitable programs, books and class environments you prepare, as long as the teachers are not sufficient you cannot achieve the desired efficiency in education and teaching activities. The teachers have always occupied an important role, with their instructive role in the past and their guidance role today. The purpose of this study is to derive ideas regarding prominent positive and negative teaching characteristics of geography teachers working in Samsun Province.

In this study a survey including open ended questions was used as data collection method. The purpose for collection of relevant data by open ended question by a survey rather than one-on-one interviews is to reach opinions of more teacher candidates regarding teachers. In this context, opinions of 52 teacher candidates were collected regarding 18 teachers of varying genders who work at differing types of school. It is attempted to determine positive and negative characteristics of geography teachers and determine relevant frequencies of these based on the responses to the open ended questions in the survey. Prominent positive teaching characteristics of the subject teachers emerge as good communication, use of sufficient material and techniques, use of a clear and understandable language and utilisation of smartboards. Prominent negative teaching characteristics of some of the subject teachers emerge as failure to establish authority, limiting lecture activities to certain students and failure to use sufficient amount of material. However, according to study results, the number of teachers displaying prominently positive characteristics is more than the number of teachers displaying prominently negative characteristics in education and teaching in our schools.

Keywords: Geography teacher, Teacher characteristics, Education and teaching.

GİRİŞ

Geçmişte de günümüzde de öğretimin iki önemli ögesi öğretmen ve öğrencidir. Öğretmene ve öğrenciye bakış açısı zaman içinde değişmiş ve öğretmen öğretmen anlayışından rehber öğretmen anlayışına geçilmiştir. Eğitim tarihine bakıldığında; eğitim-öğretimde kullanılan çeşitli strateji, yöntem, teknik, araç-gereç, anlayış ve yaklaşımların değişim ve dönüşüm geçirdiği, birinin yerini zamanla diğerinin aldığı ancak öğretmenin yerini tutacak herhangi bir aracın henüz geliştirilemediği görülebilir (Akkuş, 2013,103). Özabacı ve Acat (2005) “öğretim programları, yöntem ve teknikler, araç-gereçler öğretimi geliştirmek için önemli etmenler olmakla birlikte öğretmenin canlı kişiliğiyle eyleme konulmadıkça istenilen ölçüde bir etki sağlamayacaktır (213)” diyerek öğretmenin önemine dikkat çekmektedir. Kavcar’ın (1999) “hiçbir eğitim modeli o modeli işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretemez. Bir okul ancak içindeki öğretmenler kadar iyidir (1)” şeklindeki görüşü de öğretmenin önemini vurgulamaktadır. Pek çok çalışmada öğretmenin önemine dikkat çekme vardır (Şişman, 2009, Karacaoğlu, 2008; Altan, 2014). Yukarıda önemi ortaya koyulmaya çalışılan öğretmenlerin nitelikleri de hep önemli olmuştur. Hızla küreselleşen dünyada geçmişten günümüze bu niteliklerin öne çıkanları değişmiştir. Bilişim ve iletişim teknolojisindeki hızlı gelişme çeşitli bilgilere ulaşmayı kolaylaştırmıştır. Ancak bu açıklamadan hareketle “hızla değişen dünyada öğretmenin işi azalmıştır” şeklinde bir çıkarım yanlış olur. Özellikle bilgisayar ve internet bağlamında düşünebileceğimiz bilişim teknolojisindeki hızlı gelişme bilgi kaynaklarının çeşitlenmesine ve bilginin kısa sürede çoğalmasına yol açmıştır. Hızla çoğalan ve çeşitlenen bu bilgilere öğretmenin erişmesi, bilgisayar programları da dâhil olmak üzere çok çeşitli bilgi kaynaklarına öğretmenin ulaşabilmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu iş hem zaman ister hem de yeniliklere ayak uydurmayı ister. Kısacası Kavcar’ın (1999) da belirttiği gibi, internet teknolojisi sayesinde bilgiye ulaşmak kolaylaşmış olmakla birlikte bilgi denizinin derinliği de artmıştır. Yani öğrencilerin ve öğretmenlerin ulaşması gereken bilgiler artmıştır. Dolayısıyla öğretmen alanı ile ilgili ne kadar çok ve çeşitli bilgiye ulaşabilirse ve bu bilgileri keşfetme becerilerini öğrencilerine kazandırabilirse dersinden ve öğretimden istenilen verim alınabilir. Sonuç olarak günümüzde araştıran ve öğrenmeyi öğrencilerine öğretmen öğretmen önemli olmuştur.

Yukarıda da dikkat çektiğimiz gibi öğrencilere yol gösterici ve rehber olma eğitimin her kademesindeki öğretmen için önemli bir özellik haline gelmiştir. Ertürk’ün ilkökul öğrencilerinin öğretmen algıları üzerine yaptığı çalışmada; öğrencilerin büyük bir kısmının öğretmenleri yol gösterici olarak görmeleri bu duruma örnektir (2017, 5). Yine Çalışkan vd.’lerinin (2013) “öğretmen adaylarının ideal öğretmen algıları” isimli çalışmalarında da ideal bir öğretilerde bulunması gereken özelliklerin başından rehberlik etme gelir (580). Ayrıca Onural (2006) da çalışmasında “eğitim sürecinde öğretmenin; öğrenmeyi öğretmen, öğrenmeyi kolaylaştıran, bireyin sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkaran ve geliştiren, bilgiye nasıl ulaşılacağı konusunda rehberlik ve liderlik yapan biri olması beklenmektedir” diyerek öğretmenlerin rehber olma özelliğine dikkat çekmiştir (31). İdeal bir öğretilerde öğrencilere rehber olma dışında araştırma yapma, iletişimlerinin iyi olması, yenilikleri takip etme gibi pek

çok özelliğın veya niteliklerin bulunması gerekir. Woolfolk'a (2004, 21) göre mükemmel öğretmenlerin şu davranışları göstermesi beklenir:

- 1- Çocukları sever.
- 2- Her koşulda tüm çocuklara ve ebeveynlere saygı gösterir.
- 3- Tüm çocukların kendine özgü potansiyelini görür.
- 4- Çocukları en yüksek potansiyellerine ulaşmaları için motive eder.
- 5- Eğitim-öğretim ortamlarında yaratıcı bir eğitimci olur.
- 6- Gerektiğinde mizah duygusunu kullanabilir.

Öğretmen yeterlikleri, öğretmen nitelikleri ile ilişkili çokça kullanılan kavramlardan birisidir. Öğretmenin mesleğini icra edebilmesi için kendisinden beklenen nitelikler, öğretmen yeterliklerinin temelini oluşturur (Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017, 3). Öğretmen yeterlilikleri ifadesi; öğretmenlerin bilgi, beceri, tutum, değer, davranış gibi yönlerden sahip olmaları öngörülen özellikler ya da nitelikler bütününe ifade etmek için kullanılmaktadır (Şişman, 2009, 68). Ülkemizde 2017 yılında güncellenen öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri; mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerler olmak üzere birbiri ile ilişkili ve birbirini tamamlayan 3 yeterlik alanı ile bunların altında yer alan 11 yeterlik ve bu yeterliklere ilişkin 65 göstergeden oluşmaktadır (Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 2017, 8). Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, her bir öğretmenlik alanı için ayrı ayrı alan yeterlikleri belirlemek yerine, güncellenmiş öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine alan bilgisi ve alan eğitimi bilgisi yeterliklerini de ekleyerek tüm öğretmenler için geçerli ve tüm öğretmenlerde bulunması gereken nitelikleri gösteren ortak bir metin oluşturmaya çalışmıştır. Ülkemizin öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri; Finlandiya, ABD, Hong-Kong, Avustralya, İngiltere, Fransa gibi ülkelerin yeterlikleri incelenerek ve paydaşların katıldığı toplantılar yapılarak belirlenmiştir.

Ülkemizde coğrafya öğretmenlerinin nitelikleri ve yeterlikleri ile ilgili yapılmış bazı çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalarda ortaya konulan sonuçlar aşağıda verilmiştir:

Öztürk vd.'leri (2013) "coğrafya öğretmen yeterlikleri ve uygulamalarının değerlendirilmesi" isimli çalışmalarında 2011 yılında tamamlanan coğrafya öğretmen yeterliklerini öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmeye çalışmışlardır (630-659). Öğretmenlerin genellikle yeterlikleri hayata geçirmediikleri ve bu yeterlikler hakkında bilgi sahibi olmadıkları çalışmanın önemli sonuçları arasındadır. Yukarıda da belirtildiği gibi şu an coğrafya öğretmen yeterlikleri yoktur. Sadece öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri vardır.

Karademir (2013) "coğrafya öğretmen adaylarının alan bilgisi yeterlikleri" isimli çalışmada; coğrafya öğretmen adaylarının alan bilgisi düzeylerinin yeterli seviyede olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca coğrafya öğretmen adaylarının alan bilgisi yeterlik düzeylerinin; öğrenim gördükleri üniversite, sınıf, yaşanan yerleşim birimi, arazi çalışmalarına katılım, coğrafi yayınları takip etme, akademik not değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği buna karşılık cinsiyet, mezun olunan okul türü gibi değişkenlere göre ise farklılık göstermediği çalışmanın diğer önemli sonuçlarıdır.

Çalışmanın amacı

Lise coğrafya öğretiminin en önemli iki ögesi öğretmen ve öğrencidir. Yöntem, teknik, materyal vb. unsurların etkisi diğer iki unsura göre şekillenir. Okullarımızdaki coğrafya öğretmenleri eğitim-öğretim açısından ne kadar iyi olursa liselerimizdeki coğrafya öğretiminin başarısı da o kadar artar. Bu çalışmanı ana amacı Samsun ilinde göre yapan coğrafya öğretmenlerinin eğitim ve öğretim açısından olumlu ve olumsuz yönleri öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Çalışmanın Deseni

Çalışmada açık uçlu soruların olduğu anket veri toplama aracı olarak kullanıldığı için; bu çalışma veri toplama aracı olarak niceldir. Ancak açık uçlu sorulara verilen cevaplar içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir. Kısacası çalışma veri toplama aracı olarak nicel, verilerin analizi bakımından niteldir. Araştırmanın görüşme şeklinde değil de anket şeklinde olmasının nedeni daha fazla öğretmen adayından öğretmenler ile ilgili bilgi toplamaktır. Anketin açık uçlu soruların bulunmasının nedeni likert tarzı sorulara göre fikir zenginliğinin bu tarz soruların cevaplarında daha fazla olmasıdır. Sonuç olarak bu çalışma veri toplama tekniği olarak nicel verilerin analizi bakımından niteldir.

Çalışma Grubu

Çalışma grubumuzu Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında pedagojik formasyon programına katılan 52 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu öğretmen adaylarının, öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında gittikleri okullardaki danışmanları olan 18 coğrafya öğretmenin eğitim-öğretimle ilgili olumlu ve olumsuz yönleri hakkında görüşlerine başvurulmuştur. Her bir öğretmen ile ilgili en az iki genelde üç öğretmen adayının görüşü söz konusudur. Bir öğretmen ilgili birden fazla öğretmen adayının görüşlerine başvurulmasının nedeni her bir öğretmen ile ilgili daha sağlıklı değerlendirme yapabilmektir. Değerlendirilen öğretmenler farklı okul türlerinde çalışmaktadır. Bu öğretmenlerin 9'u Anadolu, 5'i meslek ve 3'ü ise imam hatip lisesinde görev yapmaktadır. Ayrıca araştırmaya konu olan öğretmenlerin 10'u erkek 8'i kadındır. Değerlendirilen öğretmenlerin cinsiyet dağılımının dengeli ve farklı okul türlerinde çalışıyor olmaları genelleme yapmak amacıyla değil fikir zenginliği içindir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Veri toplama aracında "Uygulama okulundaki danışman coğrafya öğretmeninizin eğitim-öğretim ile ilgili olumlu yanları nelerdir?" ve "Uygulama okulundaki danışman coğrafya öğretmeninizin eğitim-öğretim ile ilgili olumsuz yanları nelerdir? açık uçlu soruları anket formunda bulunmaktadır. Bu soruların coğrafya öğretmenlerinin eğitim ve öğretimle ilgili yeterliliklerini belirlemek için uygun olacağı konusunda uzman 2 alan eğitimcisinin görüşüne başvurulmuştur. Bu uygulama çalışmanın geçerliliği bağlamında düşünülebilir. Anket

formunda soru sayısının sınırlı tutulmasının nedeni; görüşlerine başvurulacak öğretmen adayı sayısını artırmak ve öğretmenler ile ilgili daha sağlıklı sonuçlara ulaşmaktır. Araştırmada açık uçlu soru sayısının artırılması durumunda ise anket uygulanan öğretmen adayı sayısı fazla olduğu için içerik analizinin çok fazla zaman alması ve zahmetli olması söz konusu olacaktır. Açık uçlu sorulara verilen cevaplar içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Aynı öğretmenle ilgili birden fazla öğretmen adayının verdiği ortak veya benzer cevaplar birleştirilip tek bir cevap kabul edilmiştir. Tüm adayların verdiği cevapların benzer bölümleri ortak ifadelerle dönüştürülerek tanımlama kategorileri oluşturulmaya çalışılmıştır. Her bir tanımlama kategorisi bir öğretmen özelliğine denk gelir. Ayrıca öğretmen adaylarının bir kısmının öğretmenler ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşlerini yansıtan cevapların bir bölümüne veya tamamına çalışmada yer verilmiştir. Bir öğretmenle ilgili birden fazla öğretmen adayının görüşüne başvurulması ve örneklemin geniş tutulması hem çalışmanın geçerliliği hem de güvenilirliği açısından düşünülebilir.

BULGULAR

Bu bölümü, çalışmanın ana problem cümlesi olan “uygulama okulundaki danışman coğrafya öğretmeninizin eğitim-öğretim ile ilgili olumlu ve olumsuz yanları nelerdir?” sorusu şekillendirmektedir. Bu problem cümlesi ile ilgili çalışmanın yöntem kısmında ortaya koyulan açık uçlu sorular analiz edilerek aşağıda vermeye çalışılmıştır.

1- Coğrafya Öğretmenleri ile İlgili Olumlu Görüşler

Tablo 1 de de görüldüğü gibi toplam 18 coğrafya öğretmeni ile ilgili öğretmen adaylarının daha çok ifade ettiği olumlu özellik iletişimlerinin iyi olmasıdır. Coğrafya öğretmenlerinin 10'u ile ilgili bu özellik belirtilmiştir. Öğretmenler ile ilgili iletişimlerinin iyi olması dışında öğretmen adayları tarafından ifade edilen diğer öne çıkan olumlu özellikleri frekanslarına ve yüzdelere göre; “yeterince materyal ve teknik kullanma”, “açık ve anlaşılır dil kullanma”, “akıllı tahtayı kullanma” ve “otoriteyi sağlama” şeklinde sıralayabiliriz. Genel olarak olumlu öğretmen özelliklerine ilişkin frekansların yüksek olması sevindirici bir durumdur. Ancak tabloya bakarak; “otorite sağlama” özelliği ile ilgili frekansın 7 olmasından hareketle geri kalan 11 öğretmen sınıf ortamında otoriteyi sağlayamıyor şeklinde bir sonuca ulaşmak doğru olmaz. Aynı şekilde “öğrencileri derse katma” özelliği ile ilgili frekansın 4 olması diğer 14 öğretmenin öğrencileri derse katamadığı şeklinde düşünülmemelidir. Bu durum tüm öğretmen adaylarının ifade ettikleri olumlu öğretmen özelliklerinin aynı olmamasından kaynaklanmaktadır. Örneğin; araştırmadaki bir öğretmen adayı uygulama okulundaki danışmanının olumlu özelliklerini belirtirken “a” özelliğini söylerken “b” özelliğini söylemeyebilir. “B” özelliğini ise bir başka öğretmen söyler. Dolayısıyla olumlu bir öğretmen özelliğinin öğretmen adaylarının hepsi tarafından tüm öğretmenler için ifade edilmesi ihtimali zayıftır. Olması gereken veya istenilen pek çok olumlu öğretmen özelliğinin öğretmenlerin büyük bir kısmında görülmesi yani olumlu öğretmen özelliklerine ilişkin frekansların yüksek olmasıdır.

“Yeterince materyal ve teknik kullanma”, “açık ve anlaşılır dil kullanma” ve “akıllı tahta kullanma” kadın öğretmenler arasında daha fazla görülen yani öne çıkan olumlu öğretmen özellikleri iken “öğrenciler ile iletişiminin iyi olması”, “yeterince materyal ve teknik kullanma” ve “otoriteyi sağlama” ise erkek öğretmenler arasında daha fazla rastlanan olumlu öğretmen özellikleridir. Ayrıca kadın öğretmenlerin % 50 ve daha fazlasında görülen olumlu öğretmen özelliği sayısı 4 iken, erkek öğretmenler için bu sayı 2’dir. Tablo 1’e bakıldığında; genel olarak olumlu öğretmen özelliklerine sahip olan kadın öğretmen oranı erkek öğretmen oranına göre daha fazladır. Ancak cinsiyet gibi bağımsız değişkenlere göre sonuçlar arasındaki farkı ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak daha çok nicel araştırmalar ile mümkündür.

Tablo 1.

Coğrafya öğretmenlerinin bazı olumlu öğretmen özelliklerine sahip olma durumu

Olumlu Öğretmen Özellikleri	Genel		Cinsiyete Göre			
	F	%	Kadın		Erkek	
			f	%	f	%
Öğrenciler ile iletişiminin iyi olması	10	55,5	4	50	6	60
Yeterince materyal ve teknik kullanma	10	55,5	5	62,5	5	50
Açık ve anlaşılır bir dil kullanma	8	44,4	5	62,5	3	30
Akıllı tahta kullanma	8	44,4	5	62,5	3	30
Otoriteyi sağlama	7	38,8	3	37,5	4	40
Öğrencileri motive etme	4	22,2	2	25	2	20
Alanına hâkim olma	4	22,2	1	12,5	3	30
Güncellik ve hayata yakınlık ilkesine dikkat etme	4	22,2	2	25	2	20
Öğrencileri derse katma	4	22,2	3	37,5	1	10
Öğrencilerin seviyesine inme	3	16,6	2	25	1	10

Öğretmen adayları tarafından coğrafya öğretmenleri ilgili belirtilen olumlu öğretmen özelliklerinin daha iyi anlaşılması ve yorumlanması için aşağıda bazı öğretmen adaylarının uygulama yaptıkları okuldaki coğrafya öğretmenleri ile ilgili belirttikleri olumlu görüşlere ilişkin cevaplar verilmiştir. Öğretmen isminin belirtildiği cevap bölümleri şeklinde verilmiştir. Bu cevaplar:

Oldukça güzel ders anlatıyor ve öğrencileri ile iyi bir diyalog kuruyordu. Dersleri sadece tahta ve kalemle değil aynı zamanda slayt gibi görsel sunularla anlatıyordu. Bu da öğrencilerin dikkatini çekiyor ve dersi dinlemelerini sağlıyordu. Öğrencilerin anlamadıkları yerlerin olup olmadığını soruyor ve tekrar tekrar anlatıyordu. Sınıfa karşı yeri geldikçe otorite yeri geldikçe ailesinden biri gibi davranıyordu. Staj dönemi bana çok şey kattı ve hocanın rehberliğinde olduğum için çok şanslıyım (Ö.A.29).

Öğretmenimiz bulunduğu okulun imkanlarına göre oldukça iyi bir eğitim veriyor. Dersleri sürekli ayakta ve iyi bir ses tonuyla anlatıyor. Akıllı tahtayı aktif bir şekilde kullanıyor. Gerektiğinde dersi şekil çizerek de anlatıyor. Derste öğrencilerle arasının iyi

olduğunu gördüm. Öğrencilerle konuştuğumuzda da hocayı sevdiklerini belirttiler (Ö.A.36).

..... hocanın olumsuz özelliklerini görmedim. Hoca derse girdiğinde gerekli güdülemeyi sağlıyor. Geçmiş konuları hatırlatarak derse başlıyordu. Dersin içeriğinde akıllı tahtayı sık sık kullanıp görsellere ağırlık veriyordu. Ayrıca derse dünya maketi veya araç-gereçlerle gelip, öğrenmelerin daha kalıcı olmasını sağlıyordu. Öğretmenlik konusunda oldukça tecrübeliydi. Öğrencilerle iletişimi gayet iyiydi (Ö.A.10).

Her öğrencinin saygı duyduğu ve dinlediği bir hocadır, diğer öğretmenlere nazaran girdiği sınıfta lise talebelerine karşı otoritesini sağlayabilen bir hocadır. Dersi genelde akıllı tahtadan işlemekte, ders öğretmen odaklı geçmektedir. Tek olumsuz yönü budur. Coğrafi bilgileri oldukça fazla ve öğrencilerin coğrafyayı layıkıyla öğrenmeleri için her konuya değinip anlatıyor, öğrencileri dersle çok boğmuyor ama hayattan da örnekler verdiği için her konuyu öğretiyor (Ö.A.14).

Dersi anlatırken öğrencilerle iletişimi sınıfa hâkimiyeti çok iyi. Konuları oldukça basit ve sürekli örneklendirerek anlatıyor. Günlük hayatla bağdaştırıyor. Konuları anlatırken hep güncel bilgilerden yararlanıyor. Hem kitaba hem müfredata bağlı kalıyor hem de kendi hazırladığı sunumlarla gösterdiği görsellerle pekiştiriyor. Derse zamanında geliyor. Kızmadan bağırmeden sınıfta çok iyi otorite sağlıyor (Ö.A.39).

2- Coğrafya Öğretmenleri ile İlgili Olumsuz Görüşler

Tablo 2' de de görüldüğü gibi toplam 18 coğrafya öğretmen ile ilgili öğretmen adaylarının daha çok ifade ettiği olumsuz öğretmen özelliği otorite sağlayamamadır. Coğrafya öğretmenlerinin 7'si ile ilgili bu özellik belirtilmiştir. Öğretmenler ile ilgili otoriteyi sağlayamama dışında öğretmen adayları tarafından ifade edilen diğer öne çıkan olumsuz öğretmen özellikleri frekanslarına ve yüzdelerine göre; "belli öğrenciler ders işleme" ve "çeşitli materyal ve teknikleri yeterince kullanmama" şeklinde sıralanabilir. Yine araştırma sonuçlarına göre "sert ve kırıcı olma" ve "öğrenciler ile iletişiminin iyi olmaması" olumsuz öğretmen özelliklerine az sayıda coğrafya öğretmeninde rastlanır. Araştırma sonuçlarına göre genel olarak olumsuz öğretmen özelliklerine ilişkin frekansların ve yüzdelerin düşük olması sevindiricidir. Kadın coğrafya öğretmenleri arasında en fazla rastlanan olumsuz öğretmen özelliği "otoriteyi sağlayamama" iken erkek öğretmenler arasında belli öğrenciler ile ders işleme en fazla rastlanan olumsuz öğretmen özelliğidir.

Tablo 2.

Coğrafya öğretmenlerinin bazı olumsuz öğretmen özelliklerine sahip olma durumu

Olumsuz Öğretmen Özellikleri	Genel		Cinsiyete Göre			
			Kadın		Erkek	
	f	%	f	%	f	%
Otorite sağlayamama	7	38,8	4	50	3	30
Belli öğrenciler ile ders işleme	6	33,3	2	25	4	40

Çeşitli materyal ve teknikleri yeterince kullanmama	5	27,7	2	25	3	30
Sert ve kırıncı olma	3	16,6	1	12,5	2	20
Öğrenciler ile iletişiminin iyi olmaması	2	11,1	1	12,5	1	10
Akıllı tahta kullanmama	2	11,1		-	2	20
Alanına hâkim olma	1	5,6		-	1	10

Öğretmen adayları tarafından coğrafya öğretmenleri ilgili belirtilen olumsuz öğretmen özelliklerinin daha iyi anlaşılması ve yorumlanması için aşağıda bazı öğretmen adaylarının uygulama yaptıkları okuldaki coğrafya öğretmenleri ile ilgili belirttikleri olumsuz görüşlere ilişkin cevapların tamamı veya bir kısmı verilmiştir. Cevaplar;

Öğretmenlik açısından sınıfta yanlış uygulamaları vardır. Dersi geleneksel yöntemlerle işlemekte ve sınıfta iyi niyetinden dolayı otorite sağlayamamaktadır (Ö.A.19).

Ders anlattığı süre içinde sınıf kontrolü sıfır. Kimse dersi dinlemiyor. Derslerde hiçbir şekilde görsel kullanmadı bir kere bile. Akıllı tahtayı bir kere bile kullanmadı (Ö.A.25).

Çok ciddi sert duruşlu ve öğrenciyi aşağılayan bir öğretmendi (Ö.A.29).

Dersi anlatırken tek düze anlatması, öğrenciyi derse çekmekte yetersiz kalışı hocanın olumsuz yönleridir. Belli başlı öğrencilerin derse ilgisi olduğu hocanın da bu öğrenciler üzerinde yoğunlaşması da bana göre olumsuzdur. Görsel kullanmadan, videolarla desteklenmeden, sınıfın genelini derse çekmeye çalışmadan ders anlatımı yapılmaktadır (Ö.A.43).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre, eğitim-öğretim açısından olumlu öğretmen özellikleri ağırlıklı olan coğrafya öğretmeni sayısı olumsuz öğretmen özellikleri öne çıkan öğretmenlerimize göre çok daha fazladır. Olumlu öğretmen özelliklerini frekanslarına ve yüzdelere göre “öğrenciler ile iletişimlerinin iyi olması”, “yeterince materyal ve teknik kullanma”, “açık ve anlaşılır dil kullanma”, “akıllı tahtayı kullanma” ve “otoriteyi sağlama” şeklinde sıralayabiliriz. Aküzüm vd.’lerinin sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri ile ilgili yaptıkları çalışmada; öğretmenlerin büyük bir kısmının iletişim becerilerinin yüksek olduğu bulgusuna ulaşılması çalışmamızın sonuçları ile benzerlik göstermektedir (102). Liakopoulou’nun (2011) çalışmasında belirttiği etkili öğretmen özellikleri arasında “öğretmenin öğrencileri ile iletişimlerinin iyi olması” vardır (78). Kısaç (2007) da “öğretmenlerin öğrencileriyle iletişim kurabilmeleri oldukça önemlidir. Öğrencileriyle etkili iletişim kuran öğretmenler öğrencilerini daha iyi anlar, kabul eder ve onlarla ilgili olumlu duygulara sahip olurlar. Dolayısıyla öğrenciler de öğretmenlerine ve akranlarına karşı daha olumlu tutum ve davranış geliştirirler” şeklindeki görüşü ile öğretmende iletişim becerisinin bulunmasının önemine dikkat çekmiştir. Bu görüş bağlamında da çalışmamızın sonuçlarında iletişim becerileri yüksek coğrafya öğretmenlerinin sayısının fazla olması anlamlıdır.

Derslerde çeşitli materyallerin ve tekniklerin kullanılması bağlamında düşünebileceğimiz teknolojiden yararlanmanın önemine Doğru vd.'leri coğrafya öğretmenleri üzerine yaptıkları çalışmada dikkat çekmişlerdir. Bu çalışmada teknoloji kullanımını coğrafya öğretmenlerinin derslerinde soyut konuları somutlaştırma, görselleştirme gibi nedenlerle gerekli olarak görmeleri bulgusu ile çalışmamızda çeşitli “materyal ve teknikleri yeterince kullanma” olumlu özelliğine sahip coğrafya öğretmenlerin sayısının yüksek olması sonucu birbiri ile ilişkidir (98).

Çalışma sonuçlarımıza göre öne çıkan öğretmen özelliklerinden birinin de “akıllı tahtayı kullanma” olduğunu yukarıda belirtmiştik. Karakuş vd.'lerinin (2017) yaptığı çalışmada öğretmenlerin yarıdan fazlasının akıllı tahtayı gayet faydalı, verimli ve amaca hizmet eden bir uygulama olarak değerlendirmeleri araştırmamızın sonuçları ile paralellik göstermektedir (28). Akıllı tahtaların çeşitli materyallerin ve tekniklerin kullanmasına imkân tanması coğrafya derslerinin konularının görselleşmesine ve somutlaşmasına katkı sağlamaktadır. Ancak bilgi yoğunluğunun çok fazla olduğu powerpoint sunularının gösterilmesi gibi uygunsuz bir biçimde akıllı tahtanın çok fazla kullanılması öğretmeni bu materyalin esiri yapabilir ve öğretmen ile sınıfın iletişiminin kesilmesine yol açabilir. Bu bağlamda bilinçli akıllı tahta kullanılması konusunda öğretmenlerin hizmet içi eğitimi önemli olabilir.

“Akıllı tahta kullanma”, “açık ve anlaşılır dil kullanma” ve “yeterince materyal ve teknik kullanma” kadın öğretmenler arasında en yaygın olumlu öğretmen özellikleri iken “öğrenciler ile iletişimin iyi olması” erkek öğretmenler arasında en yaygın olumlu öğretmen özellikleridir. Olumlu öğretmen özelliklerinin görüldüğü kadın öğretmen sayısı erkek öğretmen sayısına göre daha fazladır.

Araştırma sonuçlarına göre; otoriteyi sağlayamama, belli öğrenciler ders işleme ve yeterince materyal ve teknik kullanmama olumsuz öğretmen özelliklerinin öne çıkanlarıdır. Bu özelliklere sahip öğretmenlerimiz çoğunluğu oluşturmasa da bu özellikleri gösteren coğrafya öğretmenlerimizin oranı çok az değildir. Kadın coğrafya öğretmenleri arasında en fazla rastlanan olumsuz öğretmen özelliği “otoriteyi sağlayamama” iken erkek öğretmenler arasında belli öğrenciler ile ders işleme en fazla rastlanan olumsuz öğretmen özelliğidir. Çalışmada bazı öğretmen adayları sayıları çok az da olsa danışman öğretmenlerinin öğrencilere sert ve kırıcı bir şekilde davrandıklarını ifade etmişlerdir. Bu öğretmen özelliğinin hiçbir öğretmende olmaması gerekir. Bu tür olumsuz öğretmen özelliklerine iyi niyetle ve hoşgörü ile yaklaşamaz. Olumsuz öğretmen özellikleri öne çıkan öğretmenler için hizmet içi eğitimleri de içinde bulunduran gözlem ve kontrol süreci planlanabilir. Kısacası olumsuz öğretmen özelliklerinin giderilmesinde hizmet içi eğitimler önemli olabilir.

KAYNAKÇA

Akkuş, Z. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik İnanç Düzeylerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 102-116.

- Aküzüm, C. ve Gültekin, S. Ö. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin İletişim Becerileri ile Sınıf Yönetimi Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, (12), 88-107.
- Altan, M. Z. (2014). *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı: Girişimci Öğretim Girişimci Öğretmen*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Çalışkan, M., Şık, A. N. ve Saygın, Y. (2013). Öğretmen Adaylarının İdeal Öğretmen Algıları. *İlköğretim Online*, 12 (2), 575-584.
- Doğru, E. ve Aydın, F. (2018). Coğrafya Öğretmenlerinin Teknolojik Pedagojik Alan Bilgisi (TPAB) Hakkındaki Düşünceleri ve Bunu Kullanma Durumları. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları*, 4 (2), 88-100.
- Ertürk, R. (2017). İlkokul Öğrencilerinin "Öğretmen" Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8, (3), 1-15.
- Karacaoğlu, C. (2008). Öğretmenlerin Yeterlilik Algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 70-97.
- Karakuş, İ. ve Karakuş, S. (2017). Akıllı Tahta Kullanımına Yönelik Ortaöğretim Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish Journal of Educational Studies*, 4 (2), 1-37.
- Kardemir, N. (2013). Coğrafya Öğretmen Adaylarının Alan Bilgisi Yeterlikleri, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18, (29), 79-96.
- Kavcar, C. (1999). Nitelikli Öğretmen Sorunu. *D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel
- Kısaç, İ. (2007). Öğretmen Öğrenci İletişimi. E. Karip (Edt.), *Sınıf yönetimi içinde* (s.111-129). Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Liakopoulou, M. (2011). The Professional Competence of Teachers: Which Qualities, Attitudes, Skills and Knowledge Contribute to a Teacher's Effectiveness?. *International Journal of Humanities and Social Science*, 1 (21), 55-78.
- Onural, H. (2006). Öğretmen Adaylarının İdeal Öğretmen Niteliklerine İlişkin Görüşleri. *Çağdaş Eğitim*, 327, 29-35.
- Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Özabacı, N. ve Acat, B. (2005). Öğretmen Adaylarının Kendi Özellikleri ile İdeal Öğretmen Özelliklerine Dönük Algılarının Karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42, 211-236.
- Öztürk, M. ve Eroğlu, E. (2013). Coğrafya Öğretmen Yeterlikleri ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 630-659.
- Şişman, M. (2009). Öğretmen Yeterlilikleri: Modern Bir Söylem ve Retorik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (3), 63-82.
- Woolfolk, A. (2004). *Educational Psychology*. 9th ed. Pearson Education, Boston.